

El preu del treball

RICARD CUGAT

El 1997 és anomenat l'any de "l'ocupació", però també ha estat l'any de "la sinistralitat laboral", amb unes dades que situen l'estat espanyol a la cua de la Unió Europea en seguretat laboral. Diversos són els factors que expliquen unes estadístiques tan dramàtiques, darrere les quals s'amaguen tot d'aspectes sinistres relacionats amb la feina de cada dia.

Si el 1997 ha passat a la història, per designi oficial, com l'any de "l'ocupació", el 1998 ha estat presentat pel ministre de Treball espanyol, Javier Arenas, com l'any de "les contractacions fixes i de qualitat". Però, darrere la dada oficial que durant el 1997 s'han fet 700.000 contractes fixes, hi ha la frase publicitària de la campanya del mes de novembre proppassat, endegada pel Ministeri del Treball a fi de conscienciar els interessats sobre la sinistralitat laboral: "Els sis-cents mil accidents de treball llargs ocorreguts enguany, amb gairebé un miler de morts, representen un greu problema, humà, social i econòmic". En un any, més morts per accidents laborals que no totes les víctimes mortals de tota la llarga història d'ETA. Aquesta xifra, només pot superar-la el balanç anual dels accidents de trànsit.

El clima "d'alarma social" provocat per la mort de divuit treballadors de la Unió Naval de Levante, el 3 de juliol de l'any passat, mentre treballaven al port de València, al vaixell Proof Spirit, conjuntament amb la catastròfica estadística sobre accidents laborals, va obligar el Ministeri a tirar endavant, el novembre de l'any passat, la campanya "És llei de vida", seguida, el mes següent, d'una altra perquè els treballadors prenguessin consciència de les repercussions del frau que representen les baixes laborals, sota el lema "Fingir una malaltia no és un joc de criatures".

La campanya es va gestar arran de l'informe que el setembre de l'any passat el ministre Javier Arenas havia presentat als mitjans de comunicació i que tornava a deixar l'estat espanyol a la cua dels països membres de la Unió Europea en estadístiques

negatives, només superat per Grècia i Luxemburg. Del gener a l'agost del 1997 havien mort a tot l'estat 514 treballadors i s'havien donat un total de 436.012 baixes per sinistre. Ara, aquestes dades oficials no tenen en compte la sinistralitat en el món de l'economia submergida, amb un pes molt important a l'estat espanyol, encara que no arribi al 20% d'activitats econòmiques no declarades que hi ha a Grècia.

Segons les darreres dades del Ministeri de Treball, facilitades a EL TEMPS, del gener al setembre del 1997 van morir 788 persones en accident laboral, 76 més que no els treballadors morts durant el mateix període de l'any 1996.

Factors clau. En les enquestes privades i institucionals efectuades per copsar les preocupacions dels ciutadans, la desocupació, el terrorisme, les drogues i la seguretat ciutadana acostumen a ocupar-hi els primers llocs. Però n'hi ha que, tot i no ser esmentades, fereixen milers de famílies en forma d'accident: des del "pizaire" que treballa escanyat pel minutatge o el magribí que cau daltabaix d'una bastida mal col·locada, al mestre que sucumbeix a una greu depressió o al funcionari que té l'espina dolorida... Tot plegat forma un ventall de sinistres laborals que no sempre surten, degudament especificats, a les estadístiques. Així, segons un estudi recent de la Conselleria de Sanitat de Catalunya, el 60% de les baixes laborals del Principat tenen a veure amb dolors osteoarticulars i amb afeccions psicològiques, sobretot d'ordre depressiu.

Els experts en matèria de salut laboral que EL TEMPS ha consultat indiquen tres factors que podrien explicar l'increment de la sinistralitat "oficial": pràctica de la subcontractació, precarietat laboral i manca de conscienciació entre empresaris i treballadors. Salvador del Rey Guanter, catedràtic de treball i de seguretat social de la Universitat Pompeu Fabra, n'apunta encara un al-

Què diu la llei?

Segons la llei de prevenció de riscos laborals (aprovada el novembre del 1995 i en vigor des del febrer del 1996), la responsabilitat primera del sinistre laboral recau en l'empresari, que ha de planificar i executar les mesures de seguretat idònies per a les seves empreses. La responsabilitat administrativa només és exigible a l'empresa, mai als treballadors.

La llei, que és un avenç pel simple fet d'existir, car la normativa anterior era molt dispersa, és molt clara a l'hora d'obligar les empreses a "garantir la seguretat i la salut dels treballadors que tenen al seu servei", a fer una valoració del risc de cada lloc de treball i a posar en pràctica les mesures de prevenció que calguin, la qual cosa vol dir que l'empresari ha de realitzar un estudi aprofundit de la seva empresa a fi de conèixer els riscos que poden posar en perill la integritat i la salut dels treballadors.

En les empreses de més de cinc-cents treballadors, i en les empreses d'alt risc de més de dos-cents cinquanta, hi ha d'haver un servei de prevenció. Però aquesta mena d'empreses són minoria a casa nostra, on les petites i mitjanes tenen moltes dificultats per a disposar de personal qualificat que pugui avaluar els riscos laborals. Ara, per més publicitat que es faci de l'aplicació de la llei, la realitat diu que a l'estat espanyol el 85% de les empreses són petites i mitjanes.

En un estudi recent de l'administració espanyola, fet en empreses de sis treballadors a dos-cents cinquanta, només el

ERER

Imatge de la campanya 'Es llei de vida'. Va començar el novembre de l'any passat.

5% tenia pla de prevenció i només el 17% de les empreses adoptaven mesures després d'un accident.

Durant la nova legislatura, govern, sindicats i organitzacions empresarials han acordat el desenvolupament de la llei amb la publicació d'una dotzena de reglaments. El reial decret 773/1997, de 30 de maig, sobre disposicions mínimes de seguretat i salut relatives a l'ús de mitjans de protecció pels treballadors, sanciona l'obligació de disposar d'equips de protecció individual: casc, taps, ulleres i guants especials..., per a les feines de més risc. I el reial decret 1.267/97 del 24 d'octubre garanteix la seguretat en les obres i estableix que els responsables de seguretat dels treballadors són els contractistes i subcontractistes. El problema ve del fet que hi ha moltes empreses en el sector de la construcció que són massa petites i que no poden ni volen invertir en seguretat. **J. R.**

tre: endarreriment normatiu amb relació a la prevenció.

Un dels factors principals és la combinació de precarietat laboral amb contractació a temps parcial, que, en el sector dels setze anys als trenta-quatre, presenta uns índexs de sinistralitat altíssims. A Catalunya l'estadística és sagrant: segons dades de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (Comissions Obreres-CONC) a les quals ha tingut accés aquest semanari, durant els primers onze mesos del 1997 van morir 39 treballadors de menys de trenta anys i se'n van acciden-

tar greument o molt greument, 635.

Les estadístiques demostren que hi ha una relació força estreta entre inestabilitat laboral i accidents. El ministre Arenas mateix va confirmar que l'augment del 6,7% de la sinistralitat laboral, entre el gener i el juny del 1997, era deguda a la temporalitat. Al llarg del 1996, al País Valencià, els accidents laborals entre treballadors amb contracte estable fou del 43,5%, i entre els temporers la xifra pujava al 104,6%.

Germán Milara i Neus Moreno, responsables a Catalunya de les

LES FEINES AMB MÉS RISC AL PRINCIPAT

Morts i ferits greus en accidents laborals a Catalunya entre joves menors de trenta anys (gener-novembre 1997)

Imatge del Proof Spirit, on van morir divuit treballadors el juliol de l'any passat. Quatre mesos després, el 23 d'octubre, l'informe dels perits demostrava que la mort havia estat conseqüència d'un conjunt de "negligències i imprudències".

àrees de Seguretat i Salut laboral de la UGT i de CC OO, respectivament, a l'hora d'explicar aquest increment de sinistralitat insisteixen en les empreses de treball temporal (ETT). Segons aquests dos sindicalistes, les ETT no tenen cap mena de control sobre les activitats de risc. El novembre de l'any passat, Siemens-Espana assegurava que no utilitzarien les ETT per contractar nous treballadors. Aquesta iniciativa, se la pot permetre una empresa gran com Siemens, o una de magnitud mitjana. Però, als Països Catalans i a Espanya, les empreses petites i mitjanes (PIME) formen la major part del teixit empresarial. Per Salvador del Rey Guanter, catedràtic de

treball i seguretat social de la Universitat Pompeu Fabra, si bé és veritat que les ETT han influït en la precarització de les condicions de treball, també "cal distingir" entre les ETT importants i les que no ho són tant -i que aniran desapareixent de mica en mica, segons que diu.

Responsabilitat del treballador. Si bé, d'acord amb la llei de prevenció de riscos laborals, la responsabilitat dels accidents laborals és de l'empresari, els especialistes destaquen nous i vells hàbits dels treballadors que no ajuden precisament a fer que es redueixin. Amb hàbits inveterats i tradicionals: consum excessiu d'aliments i d'alcohol durant els

àpats que precedeixen les hores de feina, n'hi ha de nous que poden tenir relació amb els models socials que ofereixen el cinema i la publicitat. Així, alguns joves que treballen a la construcció sacrifiquen la seguretat per mostrar un "cos Danone" o fins i tot per no semblar uns "marietes" -explica Germán Milara- als companys, fet que els aboca sovint a exposar-se a riscos innecessaris. Però aquesta manca de consciència, subratlla Milara, és, en darrer terme, culpa de l'empresari, que ha d'exigir, a través dels caps d'obra, el compliment de les normes. Molt sovint, el treballador no fa gens de cabal de les mesures de seguretat per raons de comoditat, sobretot a l'estiu, quan resulta difícil suportar els equips reglamentaris. És per això que el professor del Rey indica que caldria estudiar si l'increment de la sinistralitat laboral en la construcció no té a veure també amb el temps i el tipus de construcció de l'any passat.

Com a possibles mesures per a combatre l'alt índex de sinistralitat, alguns especialistes proposen de reduir la setmana laboral a trenta-cinc hores i de suprimir les hores extres, dues iniciatives que no tenen gaire bona acollida entre els empresaris, però tampoc entre molts treballadors, que no dubten a sacrificar la vella "solidaritat de classe" en benefici de la seva situació personal, un comportament individualista que, en opinió de Germán Milara, és molt

DAVID FERNÁNDEZ

ACTIVITAT / ACCIDENTS GREUS I MOLT GREUS

Construcció d'immobles i obres d'enginyeria civil	65
Selecció i col·locació de personal	35
Transport terrestre (tret del ferrocarril)	22
Fabricació de productes alimentaris (tret de l'alimentació animal)	19
Fabricació d'elements metàl·lics (tret de mobles)	14
Fabricació d'elements metàl·lics per a la construcció	12
Activitats industrials de neteja	11
Manteniment i reparació de vehicles de motor	11
Producció agrícola	10
Hotels	10
Indústries càrnies	9
Fabricació d'equips elèctrics (tret de llums elèctrics i aparells d'il·luminació)	8
Fabricació de mobles	8
Conjunt dels altres sectors	412

Total (gener-novembre 1997) 635

ACTIVITAT / ACCIDENTS MORTALS

Transport terrestre (tret del ferrocarril)	4
Fabricació de productes plàstics	2
Fabricació de vidre i productes de vidre	2
Instal·lacions d'edificis i obres	2
Restaurants	2
Provisió de menjars preparats	2
Selecció i col·locació de personal	2
Producció agrícola	1
Fabricació de productes alimentaris (tret de l'alimentació animal)	1
Fabricació de sabons, detergents i altres articles de neteja	1
Fabricació de transmissors de radiodifusió i televisió	1
Construcció i reparació naval	1
Conjunt dels altres sectors	18

Total (gener-novembre 1997) 39

Font: ÀREA DE SALUT LABORAL DE LA COMISSIÓ NACIONAL DE CATALUNYA (CONC-CC OO)

ARXIU / EFE

normal en una societat de consum com la nostra.

Prescindint ara de si la reducció afavoriria la creació de més llocs de treball, és necessari de posar fi a una pràctica —la de les hores extremes— estretament vinculada amb l'increment dels accidents, com sigui que els reflexos, l'interès i la concentració disminueixen a mesura que passen les hores. En aquest aspecte, Salvador del Rey subratlla que les vuitanta hores extremes l'any permeses se superen per connivència entre empresaris i treballadors. De fet, els empresaris, sobretot els de les PIME, s'oposen decididament a abolir-les perquè la contractació de nous treballadors els exigeix una inversió massa costosa.

Sinistres, l'altra cara. “Treballar” ve del llatí vulgar *tripaliare*, derivat de *tripalium*, un instrument de tortura. El treball sense la màquina havia estat tradicionalment un càstig més que no pas un do, un dret i un deure. Som al llindar d'un nou segle, que alguns autors ja han batejat amb noms diferents: “societat de la informació”, “era digital”, “societat de la comunicació”..., per indicar que el treball que utilitza la força física serà cada dia menys important per comparació al de les feines relacionades amb la lògica i el pensament.

Els sectors de la informació i dels serveis ja ocupen un lloc central en la nostra vida. De fet, ja som molts els qui treballem en un despatx davant un ordinador. Ara, si l'estampa pot semblar bucòlica, no deixa d'amagar greus problemes que fan desaparèixer els índexs de les baixes laborals, l'altra cara de la sinistralitat. “Les dades sobre accidents laborals en la construcció o en el transport —indica Milara— són només la punta de l'iceberg, i sota aquesta mena de piràmide hi ha molts factors que impliquen problemes físics i psicològics”. Entre els més importants es troben l'*stress* laboral, relacionat amb trastorns gastrointestinals, cardiovasculars, sexuals, musculars, respiratoris i endocrítics..., fins al punt

La subcontractació, pràctica universal

Entre el gener i el setembre del 1997 van morir 95 persones en els 60.482 accidents laborals comptats al País Valencià. El sector de la construcció acumula el 19,7% dels accidents, i molt darrere seu se situa el sector del transport, amb un 6,4%. S'ha pogut comprovar que la manca de formació dels treballadors que s'incorporen a la feina per subcontractació fa pujar el perill d'accidents. En el sector de la construcció, la gent treballa amb el cronòmetre davant del nas, i la manca de formació dels subcontractats s'acaba pagant.

Segons un estudi publicat fa poc per l'Oficina Internacional del Treball de Ginebra, el treball en règim de subcontractació (amb un intermediari entre el contractador i el contractat) és una pràctica com més va més estesa en molts països, i hi ha qui diu que la creixent utilització d'aquesta modalitat va segurament lligada a l'evolució dels sistemes d'organització industrial, en què les pressions per a obtenir més flexibilitat en el mercat del treball i l'acció de les agències privades de feina temporal hi tenen un paper determinant.

La subcontractació funciona en molts països de tots els continents. El 1990, a Malàisia, el 26% de la mà d'obra de les plantacions treballava en règim de subcontractació, sobretot els immigrants indonesis. El treball en règim de subcontractació és també habitual a les plantacions de sucre de l'Índia i de les Filipines, i en les de cafè de Kenya. A Mèxic, dels subcontractistes, en diuen *enganchadores* i al Brasil, *gatos*. A Xile calculen que al voltant del 20% dels treballadors de les indústries agràries exportadores són subcontractats. Als Estats Units els subcontractistes de mà d'obra proporcionen el 16% dels treballadors agraris. Però la subcontractació és pràctica habitual sobretot en la construcció. Així, al Brasil prop del 30% dels treballadors de la construcció no tenen contracte legal i la majoria d'ells són subcontractats. A l'Índia, a la ciutat d'Ahmedàbad, pràcticament el 100% dels obrers de la construcció, els proporcionen els subcontractistes. Quant a Alemanya i a la resta de l'Europa occidental, hi és una pràctica en augment. **J. R.**

que l'Organització Mundial de la Salut va calcular, el 1984, que entre el 5% i el 10% de la població treballadora era afectada per trastorns greus relacionats amb factors psicosocials nocius.

Un dels àmbits més favorables a aquestes “altres” malalties laborals és el dels anomenats “edificis malalts”, qua a vegades són l'altra cara dels “edificis intel·ligents”. Edificis que són una font de tota mena de malalties, com ara sinusitis, gripes i al·lèrgies diverses: manca de ventilació natural, substituïda per l'aire condicionat i la refrigeració; manca d'il·luminació solar... Cada vegada es parla més, fins i tot, de la relació entre certes pràctiques laborals i el desenvolupament d'alguns tipus de càncer dintre aquests edificis, on es concentren radiacions, pols, gasos, fongs, bacteris i vibracions generalment imperceptibles.

Hi ha qui comença a posar en dubte, fins i tot, el paradís del “te-

l treball”. Àdhuc hi ha estudis que asseguren que la feina a la llar, idealitzada per algunes veus com la millor solució per a posar fi a la contaminació de les ciutats i com un guany de temps per al treballador, pot originar certs problemes físics i psicològics importants. Als EUA, país on el “teletreball” és més estès, ja estudien les conseqüències negatives de treballar a casa: allargament de la jornada laboral, isolament, rutina i manca de contacte social i sindical, són alguns dels components que es poden convertir en un cultiu de malalties.

Darrere el drama dels treballadors del Proof Spirit i dels andònims que moren cada dia a la feina, també hi ha la crua realitat dels qui paguen un alt preu pel fet de treballar en condicions adverses. El preu que avui dia hem de pagar per treballar.

Jaume Risquete